

Alkmadders

NUMMER 144 - JAARGANG 36 - DECEMBER 2018
KWARTAALUITGAVE STICHTING OUD ALKEMADE

In dit nummer o.a.:

**Restauratie van het
model van de Blauwe molen**

**Het veilingwezen in
Roelofarendsveen (deel 2)**

**Pieter van Veen, eerste
burgemeester van Alkemade**

**Oud-kraamverzorgster
Tonny Wesselman-van Rijnsoever**

36e jaargang, december 2018, nummer 144
Kwartaluitgave van de Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980.

Redactie

Alfred Bakker
Sjaak Bouwmeester
José van der Meer-van der Zwet (eindredactie)
Fons van Rijn
E-mailadres van de redactie:
alkmadders@ziggo.nl

Foto's (tenzij anders vermeld)

Leo Stiens en Agnes Turk
Archief Stichting Oud Alkemade

Donateursbestand en adreswijzigingen

Leon Hogenboom
06-531 93 655 of per e-mail:
hogenboomleon@gmail.com

Donateurschap

Nieuwe donateurs zijn van harte welkom.
U kunt zich aanmelden via onze website,
per e-mail via info@stichtingoudalkemade.nl
of telefonisch bij het secretariaat: 071-501 83 26.
De minimumdonatie bedraagt € 20,- per jaar,
te voldoen op bankrekening NL09 INGB 0005 4356 41
van Stichting Oud Alkemade. Per post ontvangen van
Alkmadders kost € 12,00 per jaar extra.

Losse nummers van het museum

Deze kosten € 5,75 en zijn verkrijgbaar tijdens de
openingsuren van het museum.

Openingstijden

Het Museum Oud Alkemade is geopend op
zondagmiddag van 14.00-17.00 uur en op
dinsdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
In de maanden juli en augustus en op 1e Paasdag,
1e Pinksterdag en 1e en 2e Kerstdag is het
museum gesloten. Op 2e Paasdag en 2e Pinksterdag
is het museum wel open.

Secretariaat

Annelies van Wieringen (071-501 83 26)

Bezoek- en postadres Stichting Oud Alkemade

Saskia van Uylenburchlaan 22
2377 CE Oude Wetering
Telefoon: 071-3312168
E-mail: info@stichtingoudalkemade.nl
Website: www.stichtingoudalkemade.nl

De Stichting Oud Alkemade heeft de culturele ANBI-status
en betaalt daarom geen schenk- of erfbelasting. Uw schen-
king komt dus geheel ten goede aan de activiteiten van de
Stichting Oud Alkemade.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

INHOUD:

Van het bestuur	1
Varia	2
Nieuwe tentoonstelling: 'Verzamelingen'	3
De restauratie van het model van de Blauwe Molen	4
Het veilingwezen in Roelofarendsveen (deel 2)	8
Pieter van Veen, onze eerste burgemeester	11
Oud-kraamverzorgster Tonny Wesselman-van Rijnsoever	16
Nieuwjaarwensen en Driekoningenzingen	18

Van het bestuur

Beste donateurs,

Voor u ligt alweer de laatste Alkmadders van dit jaar. Wat gaat de tijd
toch snel, maar we kunnen terugkijken op een gezellig en goed jaar voor
de Stichting Oud Alkemade.

Recente activiteiten

De tentoonstelling 'Grote gezinnen in Alkemade' is een groot succes ge-
weest. Meer dan 1500 bezoekers hebben wij mogen verwelkomen.
De tentoonstelling over de geschiedenis van de *Veiling E.M.M.* werd op
9 september geopend door Joop Oomen. Tot en met 30 juni 2019 heeft u
nog de gelegenheid daar een kijkje te nemen. Vooral mensen die met de
veiling te maken hebben gehad kunnen er mooie herinneringen ophalen
aan de hand van de vele foto's en documenten uit de tijd.
Zo ziet u dat Oud Alkemade constant bezig is om het verleden voor u in
kaart te brengen. Dit laten we graag zien in de tentoonstellingen die wij
met onze vrijwilligers organiseren.
Er komen ook nog steeds nieuwe bezoekers die ervan staan te kijken
wat wij allemaal in huis hebben en kunnen laten zien over het verleden
van onze voormalige gemeente Alkemade. Tijdens de expositie over gro-
te gezinnen gebeurde het regelmatig dat er broers en zussen met elkaar
kwamen kijken hoe ze 'in beeld' gebracht waren. Dat is prachtig om mee
te maken, en daar doen we het ook voor!
De verkoop van overtallige spullen is naar tevredenheid verlopen, zodat
wij weer wat ruimte hebben gekregen in onze opslag. Want wij blijven
nog steeds heel geïnteresseerd in gebruiksvoorwerpen uit het verleden.
U kunt ervan op aan dat we de spullen die we van u krijgen op de juiste
en vertrouwde manier bewaren.

Nieuwe tentoonstelling

Naast de tentoonstelling over *Veiling E.M.M.* komt er in de grote hal een
expositie over 'Verzamelingen' en die belooft nu al een succes te worden.
Er is door velen van u gereageerd om mee te doen en dat doet ons goed.
Deze tentoonstelling begint op zondag 13 januari 2019.

Graag hoop ik u weer persoonlijk te ontmoeten in ons museum.

Met vriendelijke groet,
Lex van der Zwet, voorzitter Stichting Oud Alkemade

**Alle medewerkers van Stichting Oud Alkemade wensen u
fijne feestdagen toe en een heel goed en gezond 2019.**

Beste lezer,

Er zijn het afgelopen jaar veel mooie, interessante artikelen in ons blad Alkmadders verschenen. De redactie is blij met uw reacties die op zichzelf weer mooie verhalen uitlokken. Ook in dit nummer is er weer een grote verscheidenheid aan bijdragen bijeengebracht.

Het organiseren van tentoonstellingen brengt niet alleen veel werk met zich mee wat betreft de inrichting in het museum. Ook het schrijven van artikelen hierover dwingt ons diep in de verschillende archieven te duiken. Deel 2 van de geschiedenis van veiling 'Eendracht Maakt Macht' is zo'n project waar je dan allerlei onverwachte, vaak ook leuke, gegevens vindt. Ter afsluiting van de tentoonstelling over grote gezinnen was er een gesprek met Tonny Wesselman-van Rijnsoever over haar tijd als kraamverzorgster.

Over het thema 'Verzamelingen' moet de meeste input van u komen. Er is positief gereageerd op onze oproep om uw spulletjes voor de tentoonstelling af te staan. Er zijn inmiddels vijftig ver-

zamelingen aangeboden. Vanaf zondag 13 januari ziet u hiervan het resultaat.

Eind augustus is op feestelijke wijze de gerestaureerde Blauwe molen, die op het grasveld naast het museum staat, weer in gebruik genomen. De molen was door de januaristorm helemaal vernield, maar met vereende krachten is hij weer opgebouwd. Hoe dit gegaan is en hoe de molen ooit bij Oud Alkemade terecht gekomen is, leest u in het verhaal van Theo Verhaar.

Er moest heel diep in de geschiedenis gedoken worden om iets te vinden over onze eerste burgemeester Pieter van Veen. Jammer genoeg zijn uit die periode geen foto's of afbeeldingen beschikbaar, maar geschreven bewijzen waren er wel te vinden.

Wij wensen u weer veel leesplezier. Wilt u reageren dan kan dat via e-mail: alkmadders@ziggo.nl of door een van ons aan te schieten in het museum.

José van der Meer, eindredacteur

1969: afbraak St. Petrus' Bandenkerk

In 2019 zal het vijftig jaar geleden zijn dat de kerk van Sint-Petrus' Banden aan het Noordeinde in Roelofarendsveen werd afgebroken. De in 1856 in gebruik genomen kerk had toen 113 jaar de skyline van het dorp bepaald. De sloop van het neogotische godshuis maakte destijds veel los, niet alleen bij mensen uit Roelofarendsveen, maar ook in de omgeving. Vijftig jaar na dato beschrijft Hans van der Wereld de bouwgeschiedenis van het monumentale godshuis en doet hij ook verslag over de afbraak van de Veense kerk. Het boek, dat als titel krijgt 'Van moordhol tot pseudobasiliek', verschijnt begin 2019.

Laatste kans inwisselen obligatie

Zoals in Alkmadders van december 2017 is aangekondigd wil de Stichting Oud Alkemade in 2018 haar obligatielening aflossen. Wie indertijd voor vijftientwintig euro één of meer renteloze obligatie(s) heeft gekocht om de tentoonstellingshal mee te helpen financieren, kan deze nog tot en met maandag 31 december a.s. inwisselen. Daarna komt het bedrag ten goede aan de stichting.

Rijnlandse Geschiedenis
Stichting Historische Publicaties Holland-Rijnland

In de rubriek Artikelen op de website www.rijnlandgeschiedenis.nl staan twee verhalen uit Alkmadders van september jl.: over Bijgeloof in Alkemade en over Het essenhakhoutbedrijf. Neem eens een kijkje op die site voor meer interessante informatie over onze regio.

Nieuwe tentoonstelling: 'Verzamelingen'

Sjaak Bouwmeester

Het verzamelen van voorwerpen is van alle tijden. Je kan het zo gek niet verzinnen of mensen verzamelen het wel. Verzamelen is ook niet aan leeftijd gebonden. Eén op de drie Nederlanders verzamelt wel iets. Dat zijn miljoenen mensen, van wie er volgens ruwe schatting enkele honderdduizenden echt fanatiek verzamelen. Verzamelaars beleven veel plezier aan hun passie. Zij doen er veel sociale contacten mee op en niet zelden is een flinke ruimte in huis ingericht om de spullen tentoon te stellen.

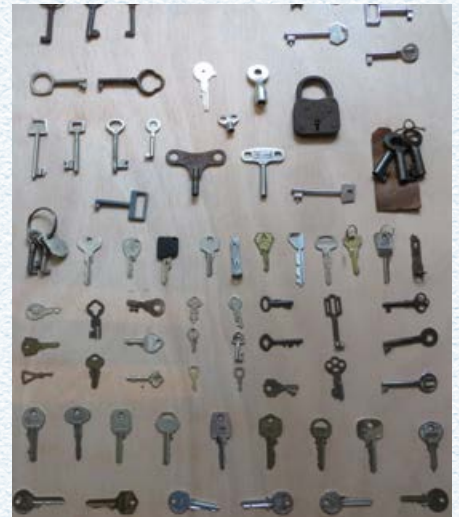
Nederland verzamelland

Nederland is een verzamelnatie. Het is niet duidelijk waarom ons land daarin zo bijzonder is. Het zou te maken kunnen hebben met onze handelsgeest en calvinistische volksaard (niets weggooien). Of om ergens in uit te blinken, of de behoefte om iets voor het nageslacht na te laten. Er wordt beweerd dat het aantal verzamelaars vergrijst. In het algemeen zijn er wel meer ouderen dan jongeren met een verzameling. Ouderen verzamelen postzegels, munten, aardewerk en glas. Jongeren verzamelen flippo's, voetbalplaatjes, pokémonplaatjes en spinners. Vaak zijn dit kortstondige acties van supermarkten. Velen van ons hebben in het verleden wel suikerzakjes, sigarenbandjes, lucifermerken of speldjes verzameld. Dit zijn een aantal 'alledaagse' verzamelingen. Er zijn ook verzamelingen die niet zo algemeen bekend zijn, zoals die van Niek van der Wereld uit Roelofarendsveen. Hij is een verzamelaar van alles wat los en vast zit

zoals wijwatervaatjes, fietsbelastingplaatjes, merkplaatjes van fietsen en bouten waar spoorrails mee vastgezet worden.

Mijn vrouw Marga verzamelt eierdopjes en beeldjes van engeltjes. Haar eerste eierdopje, zo'n 80 jaar oud, was er een van haar oma. Haar verzameling bestaat uit 250 eierdopjes en 70 engeltjes. Zelf verzamel ik speldjes. In de jaren zestig van de vorige eeuw was het verzamelen van speldjes een rage, overal kreeg je wel een speldje bij, vooral bij de kruidenier. Er waren zelfs speciale kaartjes die je naar bedrijven kon sturen om een speldje te vragen. Ook waren er albums om speldjes in te bewaren. Inmiddels ben ik in het bezit van ruim zesduizend verschillende exemplaren, waarvan een groot deel bestaat uit clubspeldjes van voetbalverenigingen.

Van zondag 13 januari 2019 tot eind juni 2019 kunt u in ons museum aan de Saskia van Uylenburchlaan 22 in Oude Wetering

De verzameling sleutels van Petra van der Zalm.

mee genieten van wat anderen, met veel geduld en passie, bijeen verzamelden. Wij hebben van vijftig mensen de toezegging dat zij hun verzameling beschikbaar willen stellen voor de tentoonstelling.

Wijwatervaatjes van Niek van der Wereld.

Een deel van de verzameling van 40.000 - u leest het goed: veertigduizend - ballpoints in de keuken van Rina en Leo van Hameren. Rina en Leo noemen het een uit de hand gelopen hobby waar zij al zo'n dertig jaar veel plezier aan beleven.

De restauratie van het model van de Blauwe molen

Theo Verhaar

Tijdens een storm op 19 januari 2018 sloeg het noodlot toe voor het model van de Blauwe molen die bij Museum Oud Alkemade staat. Hij waaide van zijn voetstuk met alle gevolgen en met alle schade van dien.

De molen was al eens een keer, in december 2006, tegen de vlakte gegaan door vernielingen. Nu echter leek de schade 'onoverkoombaar' groot. Zou er na die storm van januari 2018 een einde komen aan het model van de Blauwe molen die ruim vijftig jaar geleden is gebouwd? De schrijver van dit artikel, met molenaars in de familie, is in de geschiedenis van de molen gedoken en heeft een vurig pleidooi gehouden bij de 'ingelanden' van de Stichting Oud Alkemade om hen gunstig te stemmen voor herstel van het model van de Blauwe molen. Het is immers een uniek exemplaar met een lange geschiedenis. Daarbij komt dat Wybo Vrijburg het de eer van z'n voorvaders niet wilde aandoen dat de molen tot schroot werd gemalen, en hij is de 'knappe timmerman' die het echte herstelwerk gedaan heeft.

Een prestatie van Wybo Vrijburg

“Het was wel een hele klus, maar het was het waard. Ergens in maart, april liep ik samen met mijn vrouw een rondje in de buurt en belandde toevallig bij het Museum Oud Alkemade en daar was ook toevallig mijn schoonzus Annelies aan het werk als vrijwilligster. Het gesprek ging al snel over de molen. Ik had natuurlijk gehoord van de stormschade aan de molen afgelopen januari. Annelies vertelde dat ze eigenlijk niemand konden vinden die de 'total losse' molen zou willen, of kunnen, restaureren en ze vroeg of ik daar geen trek in had. Na wat wikken en wegen leek het mij een hele eer, en ook een familiedingetje, dat de molen weer in ere hersteld zou worden. Dus ik zei 'ja' als kleinzoon van de maker om deze klus aan te nemen. Na het

wrak bekeken te hebben zag ik er wel wat in en kreeg ik er zin in.

Na witte rook van het bestuur is de molen verhuisd naar mijn garage en ben ik daar aan de restauratie begonnen. Nu had ik nog een beetje voorraad hardhout van verschillende soorten van mijn overleden vader gekregen en heb daar heel veel gebruik van gemaakt. Mijn vader, Bram Vrijburg, heeft de andere molen van mijn opa jaren in bezit gehad en onderhouden, zodoende had hij het hout in voorraad. Het gaat dan om het model van de Vrouw Vennemolen. Ook deze wipmolen verdient weer een plekje.

Na een grondige inspectie was er aan de molen veel stuk, gebroken en verrot. Door het mooie weer deze zomer kon ik buiten aan de molen werken waardoor het snel opschoot. De romp (het huis) was er erg slecht aan toe (houtrot), ook aan de kop was heel veel stuk, de wieken konden na repareren weer in de grondverf.

Na heel veel vervanging en opnieuw kopiëren van de onherstelbare onderdelen begon dit project weer vorm te krijgen.

Na de storm van 19 januari 2018.

Een deel van de schade.

De schade aan de kop van de molen.

De ingebruikname op 25 augustus 2018.
V.l.n.r. Theo Verhaar, Wybo Vrijburg en
Gerard van der Meer.

Na enkele maanden was de klus geklaard en nu staat hij weer op zijn plek bij het museum. Het is weer een plaatje. Ik ben er zelf best trots op dat het gelukt is. Ik heb het met heel veel plezier gedaan en hoop dat mijn opa en ook mijn vader trots zullen zijn dat hun werk weer door iedereen kan worden gezien bij het Museum Oud Alkemade.” Tot zover Wybo.

Na de feestelijke ingebruikname in augustus van dit jaar kwamen er veel leuke reacties binnen:

Ja, top ik geniet er ook van als ik steeds langsliep, blij dat hij er weer is.

Een indruk van de schade na de vernieling van 2006.

Mike is elke keer weer gelukkig dat opa hem gemaakt heeft.

Prachtig geworden en geweldig dat de molen weer terug is.

Mooi gedaan mannen.

Handige Harry die Wieb.

Mooi!!!

We gaan even terug in de tijd voor het complete verhaal van het model van de Blauwe molen.

Na de restauratie werd de molen op 26 mei 2007 weer feestelijk in gebruik genomen. Rechts toenmalig voorzitter Gerard van der Meer, geflankeerd door Cor Bouwmeester.

De vernielingen van 2006

Door baldadige vernielingen in december 2006 was er grote schade toegebracht aan het model van de molen bij Oud Alkemade. De romp was zwaar beschadigd, wieken gebroken en de kop van de molen lag een stuk verder in het water.

Schande werd er van gesproken, vooral door omwonenden:

*Ik sta er heel mooi bij, in weer en wind.
Voor iedereen. Goed te zien voor allen,
die genoten van mijn roemrijk verleden.*

Het lichten van de vang door Marie Verhaar-Vrijburg, de dochter van molenmaker Roen Vrijburg.

En dan in de bewuste nacht komen er twee knapen voorbij. Die achten het goed mij in elkaar te trappen. Die karatetrappen, daar ben ik, mooie molen, niet tegen bestand.

Zouden er knappe timmerlieden zijn dan kunnen ze me repareren. Het is nodig, want het doet ons zeer veel als wij ouderen naar de verwoeste molen kijken.

Uit Alkmadders van januari 2007.

En die knappe timmerlieden waren er gelukkig, zes zelfs: Kees Zoet, Piet l'Ami, Henny Jansen, Kees Turk, Cor Bouwmeester en Leo Hoogenboom. Ook de firma's Verbij en Hooymans hebben hun steentje bijgedragen en de molen werd in 2007 in ere hersteld.

Het werk van Kees, Piet, Henny, Kees, Leo en Cor

Het was Kees Zoet die in zijn werkplaats aan de Veerstraat de wiken hersteld heeft. Het was nog een hele klus om de draai in de wiken te maken, maar hij kreeg tenslotte een compliment van Verbij dat het mooi gelukt was. Het andere werk, de voet, is in de werkplaats van Oud Alkemade gemaakt op de dagen dat het museum open was. Alles bij elkaar was het vele uren werken voor de heren. De kop en de romp zijn door Cor Bouwmeester en Leo Hoogenboom gedaan in de werkplaats van Leo in Nieuwe Wetering. Toen Cor het 'leed van de vernielde molen' zag bood hij aan om hem de repareren. Er waren echter al andere timmerlieden maar Cor kreeg toch een deel van het werk. De klus heeft bijna twee maanden

geduurd, maar toen zag de romp er weer piekfijn uit. Hij vertelde mij: "Ik ben die van de molen, die de molen gemaakt heeft." Cor is trots op zijn werk, maar iedereen mag trots zijn op zijn werk aan de molen.

Waar kwam het model van de molen vandaan?

De Blauwe molen kwam na het overlijden van Roen Vrijburg in 1972 vanuit Noordwijk naar zijn dochter Marie Verhaar-Vrijburg en haar man Jan Verhaar in de Kaag, waar hij vele jaren heeft gestaan. Herstel- en onderhoudswerkzaamheden zijn in de loop der jaren door Jan Verhaar gedaan. Uiteindelijk kwam de molen naar Oude Wetering, toen Jan en Marie in 1996 naar de Googerweide verhuisden.

Toen de molen bij Oud Alkemade terecht kwam moest er weer het nodige aan gerepareerd, opgeknapt en geschilderd worden alvorens de molen buiten opgesteld werd. De molen stond eerst op het terrasje voor het museum, later - na de uitbreiding van het museum in 2003 - op het veld naast het museum, dit met medewerking van de gemeente. Maar wanneer en door wie is de modelmolen gebouwd? Dat staat op de baard van de molen: Anno 1969 H.S.P. Vrijburg, oftewel: Roen Vrijburg.

Roen Vrijburg

Hyronimus Simon Petrus (Roen) Vrijburg (1894-1972, aannemer en molenmaker) is geboren in Oud Ade en zoon van Petrus Vrijburg en Margaretha Gieske.

Roen Vrijburg bij het model van de Vrouw Vennemolen in Noordwijk.

Roen Vrijburg nam na het overlijden van zijn vader in 1923 de zaak over samen met zijn broers Gerard en Jan Vrijburg. Zij bouwden menig huis en andere objecten in de gemeente en daarbuiten, bouwden en restaureerden vele molens in Alkemade en wijde omtrek. Roen en zijn vrouw Ida Vrijburg-Kaptein woonden tot eind 1968 in Oud Ade aan de Zwarteweg. Daarna verhuisden zij naar Noordwijk, naar huize Sint Jeroen. Zijn zoon Bram Vrijburg zette toen de zaak voort.

De schoonzoon van Roen en Ida, Koos Olijerhoek, was conciërge in Sint Jeroen en had de beschikking over een werkplaats onderin het bejaardencentrum, met gereedschap en alles wat hij nodig

Zo stond de molen er bij in 2003.

Roen Vrijburg, de man die het model van de Blauwe molen maakte, hier aan het werk in zijn werkplaats aan de Zwarteweg in Oud Ade.

De Blauwe molen in Rijpwetering.

had. Roen kon daar naar hartenlust klussen. Daar heeft hij veel stoven gemaakt, die waren zeer in trek voor de sier, en ook de modelmolens zijn daar gebouwd.

Roen vond de meeste molentjes bij de mensen in de tuin maar prutswerk, dat kan beter zal hij gedacht hebben. Hij heeft in een paar jaar tijd een tweetal modelmolens gemaakt, molens waar hij en ook zijn vader aan gewerkt hebben, molens die waarschijnlijk de trots van de familie waren: de Blauwe molen en de Vrouw Vennemolen. De modellen bevatten veel details zoals een binnenwerk, de vang, een scheprad. En zij konden malen. Die details waren wel bijzonder, zo waren het scheprad en de waterloop zichtbaar bij het model van de Vrouw Vennemolen. Het model van de Vrouw Vennemolen heeft vele jaren aan de Zwarteweg in Oud Ade gestaan.

Nog een stukje verder terug in de geschiedenis

In 1888 nam Petrus Vrijburg (1860-1923, bouwkundige, aannemer en molenmaker in Oud Ade) de timmermanszaak over van Jan van der Hoorn (daarvoor Jan Melman) en zette die voort aan de Zwarteweg. Petrus Vrijburg was een zoon van Simon Vrijburg en Cornelia van Gent en geboren in de gemeente Warmond aan het Zijleinde, kerkelijk ongetwijfeld Oud Ade.

Petrus bouwde in 1904 de Blauwe molen in Rijpwetering, een achtkantige molen

met rietgedekte romp op een gemetselde voet van twee meter en een vlucht van 27,40 meter. Deze molen werd gekocht voor 950 gulden van een handelaar, de molen was eerder in de buurt van Rotterdam afgebroken en opgeslagen, wachtend op verkoop.

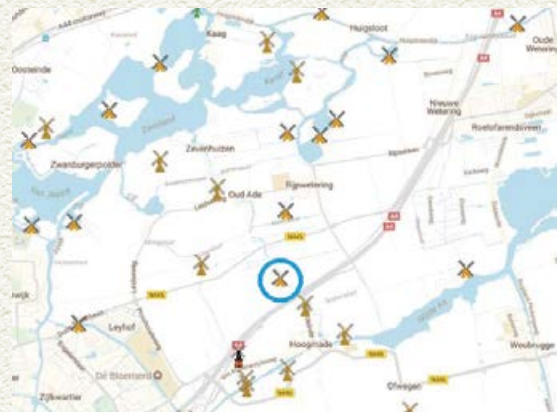
De voorloper van de huidige Blauwe molen was een wipmolen met een blauwgeverfd bovenhuis. De kleur van het bovenhuis was nogal overheersend zodat de polder waar de molen stond, de Oudaase polder, vanaf een bepaald moment Blauwe polder genoemd ging worden.

Waar staat de Blauwe molen eigenlijk?

Op de kaart staat hij aangegeven met de blauwe cirkel. Hij staat heel dicht bij de hsl en de A4 en is daardoor vanaf de snelweg, als u die in zuidelijke richting rijdt, niet te zien. Als u in noordelijk richting rijdt is hij te zien vlak voor de onderdoorgang van de hsl aan de linkerkant van de snelweg. De molen is te herkennen aan de blauwe rand onder de kop.

Tot slot

In de voormalige gemeente Alkemade stonden 14 molens, in Kinderdijk staan 19 molens. In de gemeente Kaag en Braassem staan maar liefst 20 molens. De vlucht van de Blauwe molen is 27,50 meter, die van de Googermolen, de grootste

in de gemeente, is 28,80 meter. Het model is op een schaal van ongeveer 1 op 10, dus een tiende van de ware grootte.

Ik sta er heel mooi bij, in weer en wind.

Voor iedereen.

Goed te zien voor allen, die genoten van mijn roemrijk verleden.

Met dank aan de 'ingelanden' (het bestuur) van de Stichting Oud Alkemade voor hun besluit het model te behouden en natuurlijk de omwonenden voor hun vele positieve reacties.

In de jaren negentig op Kaageiland.

BRONNEN:

- MOLENWERELD
- MOLENDATABASE
- FAMILIEARCHIEF
- ARCHIEF OUD ALKEMADE
- VEEL FAMILIELEDEN
- GERARD VAN DER MEER
- DE KNAPPE TIMMERLIEDEN KEES ZOETEN COR BOUWMEESTER IN 2007
- WYBO VRIJBURG IN 2018.

Het veilingwezen in Roelofarendsveen

(deel 2)

Sjaak Bouwmeester

In het september nummer van Alkmadders hebben wij omschreven hoe het er in de periode 1890-1915 aan toe ging bij het veilen van groenten in Roelofarendsveen. In deel 2 schrijven wij over de periode 1915-1918, waarin een fusie tot stand kwam, en over de periode 1918-1945.

De periode 1915-1918

Van 1914 tot 1918 woedde de Eerste Wereldoorlog. Hoewel Nederland neutraal was gedurende deze periode had de oorlog wel degelijk invloed op het leven en welzijn van de bevolking in Nederland en dus ook op de inwoners van Alkemade. In het jaarverslag 1916-1917 van de in 1907 opgerichte veilingvereniging 'Tuindersbelang' is het volgende genotuleerd: *Voor het derde jaar onder de meest treurige tijdsomstandigheden. Nog altijd woedt een oorlog op verschrikkelijke wijze, ja steeds heviger en heviger, zodat de vrees niet ongegrond is dat het oorlogsgeweld nog niet haar toppunt bereikt heeft. Door de onverbidde-lijke duikbotenoorlog wordt de toekomst nog donkerder dan het heden het geval is. Iedere dag kan het bericht ons bereiken dat weder een oorlogsverklaring is verzonden.*

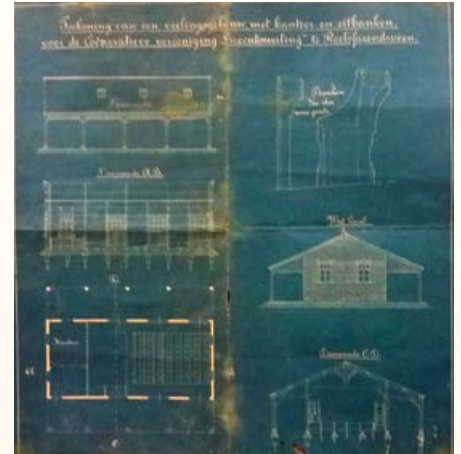
In die periode waren in verband met voedselschaarste door de overheid de veilingprijzen gemaximaliseerd. In de Tweede Kamer werd in de Tariefwet vastgelegd dat de veilingen verplicht waren een heffing te betalen aan de regering van "een half procent van de opbrengst der veilingen". Ook in de notulen van de in 1902 opgerichte veilingvereniging E.M.M. wordt

op 13 februari 1917 door de secretaris verwezen naar "de noodtoestand welke de wereld teistert en wij danken God welke ons tot op heden van de algemene razernij heeft gespaard, en ons en onze bedrijfstak gedurende het afgelopen jaar nog zo ruimhartig heeft gezegend." De veilingomzet gedurende de Eerste Wereldoorlog steeg van f 280.118.- in 1913 naar f 671.333.- in 1917. Er was toen ook een zekere vorm van 'welvaart'.

1912: Een belangrijk besluit

Voor de ontwikkeling van het veilingwezen is het besluit van de in 1906 opgerichte 'Coöperatieve Groenteveiling' om in februari 1912 voor f 12.000.- een stuk grond aan te kopen van de heer Th. Wagenaar van grote betekenis geweest. Op dit terrein werd voor f 2.032.- een veiling gebouwd. Daarin werd voor f 1.456.- een afmijntoestel (klok) geplaatst. Dit is ook de plek waar - na diverse verbouwingen en nieuwbouw - tot 1965 veiling E.M.M. gevestigd is geweest.

In de notulen van de Coöp. Groenteveiling valt ook te lezen dat er nog veel oud zeer was tussen de veilingen onderling.

De bouwtekening van het veilinggebouw.

Dit blijkt wel uit de volgende opmerking: *Hoewel het ons aangedane onrecht uit 1907 nooit is hersteld geworden, is de toestand dermate gewijzigd dat wij het kunnen en mogen beschouwen als ene milde erkenning van ons goed recht.*

De eerste vorm van toenadering en samenwerking vond plaats in 1915. Toen werd namelijk de 400ste treinwagon met augurken ter waarde van f 750.- geëxporteerd naar Duitsland. Dit was een gezamenlijke actie van de drie Veense en Ter Aarse groenteveilingen. De inhoud was bestemd voor het Rode Kruis in Berlijn.

Het veilinggebouw in 1912.

Het gezegde 'Armoede Bindt' was ook van toepassing op de drie groenteveilingen. De collectieve armoede en de oorlogsdreiging met de daarbij uitgevaardigde regeringsmaatregelen, bracht de mensen nader tot elkaar. In het jaarverslag 1916-1917 van veilingvereniging Tuindersbelang valt te lezen dat er drie bijeenkomsten met de twee andere veilingbesturen hebben plaatsgevonden en dat de voorzitter van Tuindersbelang als voorzitter is gekozen voor dit overleg. Ook was er al samenwerking over verlichting van het veilingterrein en het gezamenlijk gebruik van het fustmateriaal: jute zakken.

De speciaal opgetuigde treinwagon met augurken.

Piet de Jong

In de totstandkoming van een betere samenwerking speelde de eertijds opgerichte Tuinderspatroonsvereniging 'Sint Benedictus', de latere L.T.B., een belangrijke rol. Het vele overleg leidde op 11 december 1918 uiteindelijk tot een besluit tot samengaan van de drie plaatselijke veilingen in de Rooms-katholieke Coöperatieve Groenteveiling 'Eendracht Maakt Macht'.

De periode 1918-1945

Op 27 december 1918 werden de notariële akte en de statuten vastgelegd bij notaris Van Veen in Oude Wetering. De eerste bestuursleden van het nieuwe veilingbestuur E.M.M. waren in 1918 Jan van der Meer Mz. voorzitter, Simon van Ruiten secretaris,

Jac. van der Meer J.Gz. penningmeester. De directie bestond uit de heren N. Wagenaar als directeur, J. van der Meer Cz. als kassier en G. Hölscher als emballagemeester.

'Luchtvaartpionier' Piet de Jong

Veel van de in Roelofarendsveen geteelde groenten werden met behulp van boten, auto's en treinen geëxporteerd naar het buitenland. Omdat aardbeien nogal bederfgevoelig waren, bedacht Piet de Jong dat dit naar Engeland veel beter per vliegtuig kon. In 1925 realiseerde hij het eerste aardbeienluchttransport bestemd voor de firma A. Phillips in Londen. De aardbeien waren gewoon verpakt in

veilingkisten. De aankomst en verkoop waren een groot succes. Hij verbeterde de verpakking: eerst kartonnen dozen, later lichte houten kratjes met twee lagen van tien doosjes van circa 145 gram. Ook naar andere steden in Engeland, en na de Tweede Wereldoorlog ook naar Denemarken, Zweden en Duitsland, werden de aardbeien per vliegtuig vervoerd. In mei 1946 gingen Veense aardbeien van Piet de Jong mee met het KLM-toestel op de openingsvlucht van de lijn Amsterdam-New York. Wijlen Piet de Jong (gestorven 9 juli 1963) was de eerste 'groenteklant' van de KLM. Hij heeft veel betekend voor het exporteren van de Veense producten. Wij kunnen terecht zeggen dat Piet de Jong zijn tijd vooruitvloog.

Oproep voor de Buitengewone Algemene Vergadering van 11 december 1918.

Nic. Wagenaar was achttien jaar directeur bij E.M.M.. Hij overleed op 8 mei 1936.

Het vaandel van Sint Benedictus.

Reclame voor de aardbeien van Piet de Jong.

Nieuwbouw veiling

Door de intensivering van de tuinbouw, met meer uitgebreide glasteelten met onder andere aardbeien, voldeed het in 1912 gerealiseerde gebouw niet meer aan de eisen. Een nieuw veilinggebouw was dan ook noodzakelijk. Op Tweede Pinksterdag 9 juni 1930 werd het nieuwe gebouw officieel geopend. De vreugde over dit nieuwe gebouw, dat later nog diverse keren werd uitgebreid, werd door de intredende economische crisis gauw bekoeld. In de jaren 1931-1932 werd een poging gedaan om te komen tot het veilen van bloemen. De crisis was er mede oorzaak van dat dit initiatief geen lang leven beschoren was.

Oproep van veiling E.M.M. voor uitbetaling steunuitkering in Het Goede Zaad van 1937.

In oktober 1936 werd Nic. Turk benoemd als opvolger van Wagenaar. Hij begon zijn werkzaamheden onder zeer moeilijke omstandigheden. Zijn eerste jaar als directeur bracht een triest record: 1937 bracht de laagste omzet in het bestaan op, namelijk f 357.983.-. Voor de leden van de veiling waren de jaren dertig heel moeilijk. De economische crisis bracht niet alleen bittere armoede in de gezinnen, maar ook de bedrijven gingen in kwaliteit sterk achteruit en ondergingen een sterke waardevermindering. De gezonde verhouding tussen bezittingen en schulden van de bedrijven was geheel verstoord. Om de nood enigszins te ledigen werd de 'Vaste Lasten Commissie' in het leven geroepen. De leden van deze commissie, die veel werk verzette, waren Nic. Turk, de directeur van de veiling (als secretaris), Jac. de Jong Gz., de voorzitter van de L.T.B. en Seb, Bakker, de kassier van de voormalige Boerenleenbank.

Met rijkssteun werden voor diverse bedrijven weer meer gezonde financiële verhoudingen verkregen. Daarnaast konden dankzij de werkzaamheden van de commissie - naast financiële sanering - ook op bedrijven weer noodzakelijke vernieuwingen aan glasopstand en dergelijke worden uitgevoerd. Voor hun eigen gezinsbehoeften waren heel veel tuinders echter aangewezen op bijstand van de gemeente en de veiling.

De acties tot het verkrijgen van steun begonnen al in 1932. Roelofarendsveen werd in die tijd aangemerkt als noodgebied. Prinses Juliana kwam zich persoonlijk van de nood overtuigen en bracht op 22 april 1932 een bezoek aan de veiling. Tuinder Koos Termeulen sprak toen de volgende legendarische woorden tot prin-

Nic. Turk was directeur bij E.M.M. van 1936 tot 1966.

ses Juliana: "Meissie, het is hier klote en het zal ook wel klote blijven, zeg dat maar tegen je moeder."

In 1932 werd in het kader van de algehele crisis aan de veiling een 'Bezuinigingscommissie' in het leven geroepen. Er werd onder andere besloten de bestuurslonen, salarissen en arbeidslonen te verlagen. Ook werd de Raad van Toezicht, bestaande uit zeven leden, teruggebracht naar drie leden. Na de moeilijke jaren dertig met 1937 als dieptepunt, volgden de oorlogsjaren 1940-1945. Financieel gaven deze jaren wat minder problemen. Hoewel de omzet per jaar nogal varieerde: 1945 gaf een topomzet van f 3.956.774.-.

In de derde en laatste aflevering van het Veense veilingwezen informeren wij u over de periode 1946-2000. Dit artikel verschijnt in Alkmadders van maart 2019.

De nieuwe veiling in 1930.

Het straatnaambord dat verwijst naar burgemeester Pieter van Veen.

VAN GEZWOREN KLERK TOT HEER VAN ALKEMADE

Pieter van Veen, onze eerste burgemeester

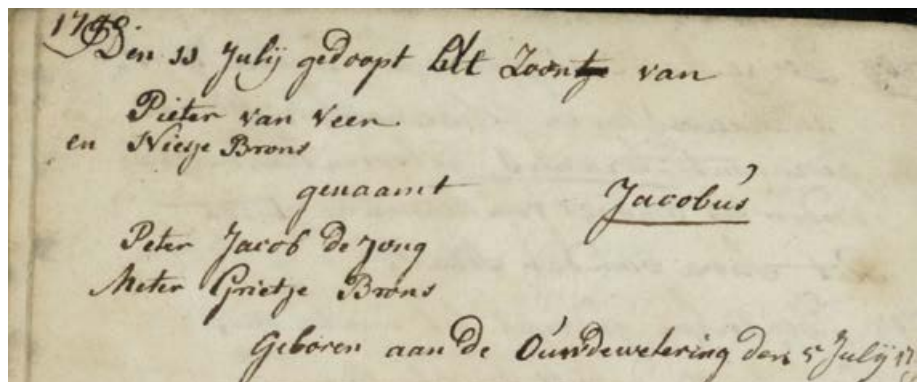
Alfred Bakker

Van alle burgemeesters die Alkemade heeft gehad, is Pieter van Veen het langst betrokken geweest bij de gemeente. Hij kwam weliswaar uit Aarlanderveen, maar toen hij in het harnas stierf als burgemeester had hij Alkemade 46 jaar gediend. Daarbij zorgde hij ook goed voor zichzelf, zijn familie en bekenden. Het grootste deel van zijn werkzame leven viel samen met een tumultueuze periode in Nederland, waardoor Van Veen onder wel vijf bestuursvormen actief was, waaronder het Franse keizerrijk. Nu zouden we dat collaboratie of opportunisme noemen, maar het waren toen 'andere tijden'.

Aarlanderveen

Pieters vader Jacobus Jansz van Veen was in 1741 in Zevenhuizen getrouwd met Grietje Jans Blommesteijn. Al hun negen kinderen werden geboren in Aarlanderveen. Het jongste kind, geboren op 26 september 1759, noemden ze Pieter, nadat twee oudere kinderen met dezelfde naam overleden waren. Beatrix Blommesteijn was getuige bij Pieters doop op 30 december 1759.

Over de eerste decennia van Pieters leven is niets bekend. Waarschijnlijk volgde hij een opleiding tot klerk in Alphen of Leiden.

Doopactie Jacobus van Veen

en beide kinderen waren ingeschreven bij de Nederduits gereformeerde kerk. Antje overleed op 5 juni 1786.

Klerk in Alkemade

Op 22 april 1781 trouwde Pieter in Alkemade met Antje van Aken. Zij was een tweevoudige weduwe, van Gijsbert IJsbrandsz Oudshoorn en Dirk de Jong. Hun eerste kind, Jacobus, stierf op 29 januari 1782, een maand na zijn geboorte. Het tweede kind van Pieter en Antje zou op 23 maart 1783 gedoopt worden, maar Jacoba stierf nog voor de doop. De ouders

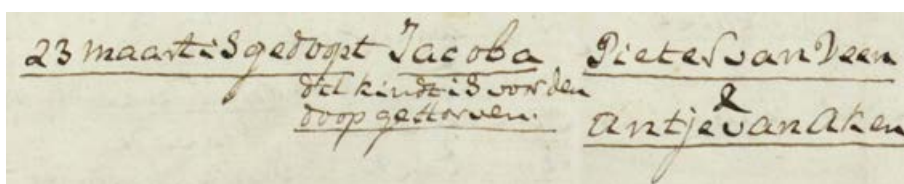
In juni 1781 werd Pieter van Veen benoemd als klerk ter secretarie van het ambacht Alkemade en Vrijenhoek. Hij diende onder Albertus Henricus Engelbert van Banchem (1743-1827), die in 1780 tot secretaris van Alkemade was benoemd.

Als secretaris had Van Banchem de bevoegdheid om een gezworen klerk aan

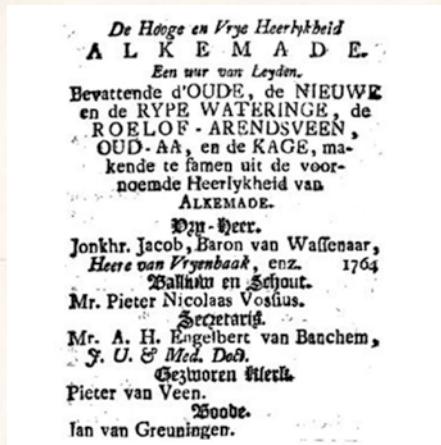
te stellen die voor hem het papierwerk verzorgde. Als klerk ondertekende Pieter van Veen bijvoorbeeld akten van indemniteit in 1783 en 1785. Verder is bekend dat Pieter in 1783 kerkmeester was.

De spanningen tussen Oranjegezinden en Patriotten liepen op in 1787. Toen op 15 april van dat jaar iemand in Koudekerk het verboden "Hoezee Oranje boven" had geroepen, werden getuigen opgeroepen, waaronder een 'gezworen klerk van Oudewetering' (Pieter van Veen).

Na twee jaar weduwnaarschap hertrouwde Pieter op 16 maart 1788 met Niesje Brons, telg uit een remonstrantse dynastie van molenmakers aan de Oude Wetering. Op 5 juli 1790 werd hun zoon geboren, die vernoemd werd naar Pieters vader Jacobus. Hij en de navolgende kinderen werden remonstrants gedoopt. Pieter was lid geworden van de remon-

Jacoba, kind van Pieter van Veen en Antje van Aken, gestorven voor de doop op 23 maart 1783.

De namen van de heer van Alkemade en zijn ondergeschikten in 1791.

Secretaris P. van Veen wenst zijn medeburgers heil toe in 1798.

strantse gemeente. Maria werd op 9 april 1792 gedoopt. Zoon Dirk werd op 12 december 1793 geboren. Moeder Niesje overleed kort na Dirks geboorte op 13 januari 1794.

Het bestuurlijke apparaat bestond in 1791 uit de heer van Alkemade baron Jacob van Wassenaar, de baljuw en schout mr. Pieter Nicolaas Vossius, de secretaris mr. A.H. Engelbert van Banchem en de ge-

zworen klerk Pieter van Veen. De opsomming laat zien dat Pieter als enige geen titel had. Het is voorstelbaar dat in het Rechthuis aan de Oude Wetering spanningen bestonden tussen de gezworen klerk en zijn baas, de geleerde secretaris, die zich doctor in de medicijnen mocht noemen. Van Banchem was in 1766 in Leiden gepromoveerd.

Pieter trouwde voor de derde en laatste keer op 7 september 1794 in Alkemade.

De bruid heette Alida Jongeneel (ook wel Jong en Eel). Alida of Aaltje was op 8 juni 1772 in Nieuwkoop gedoopt.

Uit hun huwelijk werd in 1795 Elizabeth geboren, gevolgd door Margaretha in 1797, Casparus in 1798 en Adriaan die op 21 mei 1800 gedoopt werd in de Remonstrantse kerk in Oude Wetering. Het jongste kind is waarschijnlijk vernoemd naar Adriaan van Grieken die ook getrouwd was met een Jongeneel en een zwager van Pieter was.

Eerste Kamer in Bataafse Tijd, waarin Pieter van Veen zitting had van 1799 tot 1801.

Burger Pieter van Veen

Begin 1795 kwamen de Fransen hun Bataafse broeders 'bevrijden'. Stadhouder Willem V vluchtte naar Engeland. In de nieuw Bataafse Republiek ontstond een nieuw elan. De hoognodige bestuurlijke vernieuwing lag binnen handbereik. Op 3 februari 1795 kwamen burgers bijeen in het Rechthuis aan de Oude Wetering. Ze besloten een commissie te benoemen om het oude bestuur te beëindigen en een nieuwe regering in te stellen. Ook voor remonstranten zoals Pieter van Veen werd nu een bestuursfunctie mogelijk. Vol enthousiasme stortte hij zich in de politiek. Pieter klom op tot secretaris, op 15 februari 1795 nog 'provisieel' toen hij een huwelijksacte ondertekende. Al gauw stemden de inwoners van Alkemade voor zijn benoeming tot permanente secretaris in april 1795. Cornelis Aangeenbrug senior kreeg met iets minder stemmen de functie van publieke aanklager. Pieters benoeming tot (hoofd)ingeland van Rijnland vond in hetzelfde revolutiejaar 1795 plaats.

In 1797 waren de resultaten van de eerste Nederlandse volkstelling van 1796

bekend. Volgens de volkstelling telde Pieter van Veens huisgezin zeven personen, waarvan zes remonstrants. Hij had toen drie kinderen uit het huwelijk met Niesje Brons (Jacobus, Maria en Dirk) en één samen met Alida Jongeneel: Elizabeth (1795-1849). De zevende in het huisgezin was mogelijk de (gereformeerde) dienstbode.

Ter voorbereiding van een grondwet werden in de Bataafse Republiek in 1796 grondvergaderingen georganiseerd. Het inwonertal van Alkemade gaf recht op zes grondvergaderingen met een overkoepelend Bureau van Correspondentie. Het bureau kreeg Pieter als president en Cornelis Aangeenbrug junior als secretaris. De secretaris van Alkemade correspondeerde met andere municipaliteiten over kandidaten voor het landelijk bestuur. Hij sloot de brieven af met "Uw Heilwensschende Medeburger" P. van Veen. Zijn politieke inspanningen werden beloond. Op 3 juli 1799 mocht Pieter van Veen namens het district Amstelveen, waaronder Alkemade viel, zitting nemen in de Eerste Kamer die toen 64 leden telde. Op 7 augustus 1799 legde hij de verklaring af "in handen van den President dier Kamer". Pieter bleef afgevaardigde tot 17 oktober 1801. Het was een fulltime-

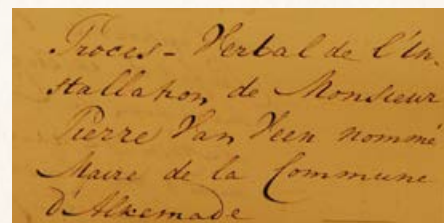
baan met wekelijkse vergaderingen, vijf dagen per week.

Vanaf 1801 was Pieter weer secretaris in Alkemade. Bovendien was hij tot 1805 gaarder van 's Lands middelen, ofwel belastingininner.

In december 1801 riep hij als secretaris van de municipaliteit Alkemade de ingelanden op om op 4 januari 1802 een nieuwe hoofdingeland te kiezen, "in plaats van den Burger Pieter van Veen". Hier zien we een vermenging van functies (waar men toen niet raar van opkeek).

In oktober 1803 ontstond de mogelijkheid om voor schout in aanmerking te komen. Zowel Pieter van Veen als Pieter Cornelis Riemersma schreef een sollicitatiebrief. Het werd Riemersma.

Pieter verzocht het bestuur van Holland op 18 november 1803 om tot notaris in Alkemade aangesteld te worden. Een maand later werd hij 'geadmitteerd te Oude Wetering als notaris'. Zijn eerste notariële akte dateert van december 1803. Hij was zowel voor Alkemade als Rijnsaterwoude notaris, een functie die hij tot 1811 zou vervullen. Al op jonge leeftijd wordt zoon Jacobus ingezet als getuige bij notariële akten van zijn vader. Dankzij zijn uitgebreide netwerk werd Pieter ook

Proces-verbaal van installatie 'Pierre van Veen' als maire van de gemeente Alkemade (4-1-1813).

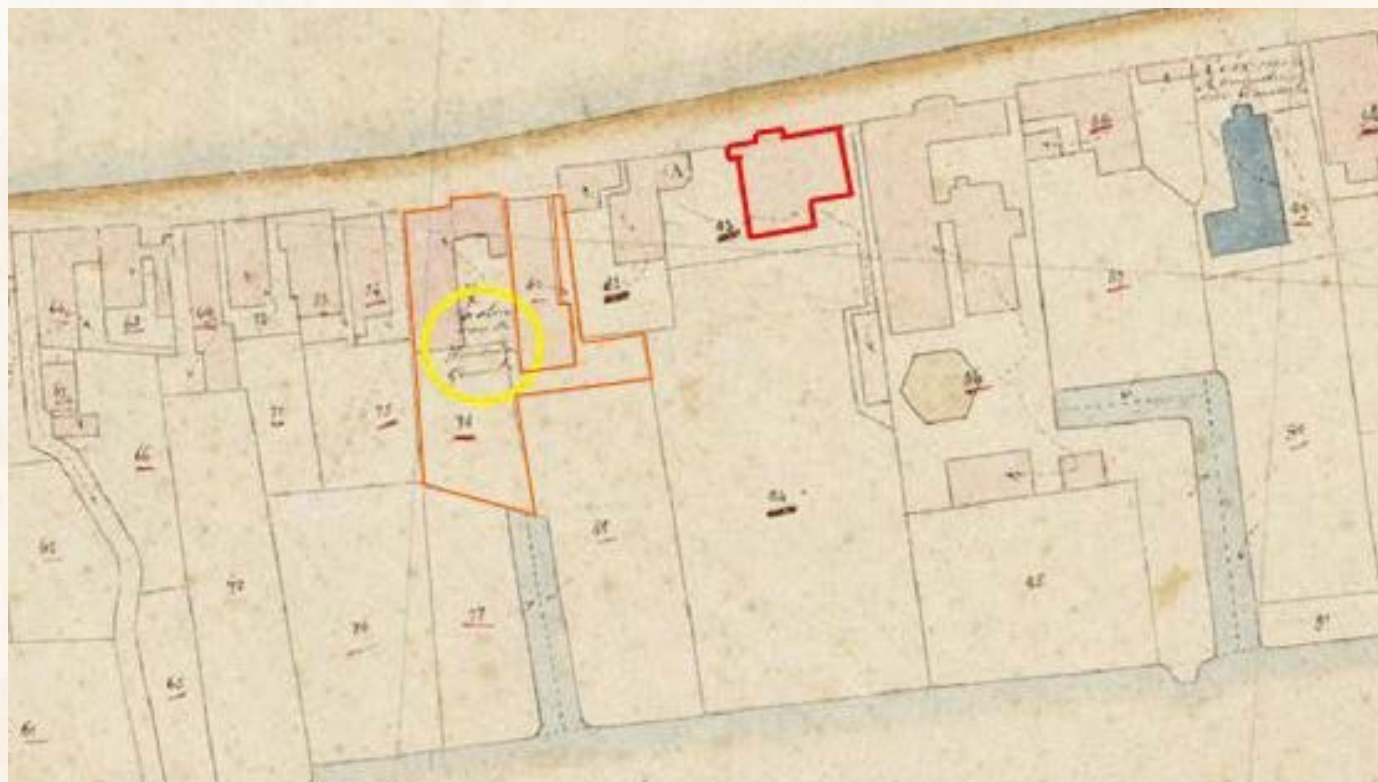
buiten Alkemade gevraagd voor notarieel werk, tot in Amsterdam toe.

Van het Zuideinde van Oude Wetering, waar zoon Dirk in 1793 geboren was, verhuisde Pieter richting het bestuurscentrum van Alkemade. Op 4 september 1807 werd hij eigenaar van het pand Oude Wetering 34.

Franse annexatie

Na de annexatie van het koninkrijk Holland voerde Napoleon in januari 1811 de Franse wetgeving in. Voortaan was sprake van de 'keizerlijke notaris' Pieter van Veen.

Onder Napoleon wisten vader en zoon Van Veen de hoogste bestuursfuncties te bereiken. Pieter van Veen werd tot 'maire'

Pieter van Veen woonde in het pand nr. 34 (rood), niet ver van de Remonstrantse kerk (blauw). Zijn huis stond tussen het monumentale herenhuis uit 1774 en de toegang naar het huidige kerkgebouw De Spreng. Net zoals het pand uit 1774, dat er nog steeds staat, had Pieters huis een erker aan de straatkant.

Voorlopig Conform.
De President van't Gemeente Bestuur
van Alkemade.
Van Veen
1815.

Handtekening van Praesident P. van Veen in 1815.

(burgemeester in het Frans) van Alkemade benoemd en correspondeerde in het Frans met de autoriteiten in Leiden.

Volgens Pieters eigen opgave voor de Leidense onderprefect beheerste zijn zoon 'Jacques' de Franse taal onvoldoende. Desondanks mocht Jacobus van Veen zich sinds 5 december 1811 'adjoint maire' noemen. In die functie trouwde de 21-jarige Jacobus van Veen op 5 mei 1812 met de even oude Femina Verweijde, geboren in Haarlem. Getuige Adriaan van Grieken uit Leimuiden was oom van de bruidegom. De andere getuige Izaak Ha-

zeveld was predikant. Bruidegom, vader en getuigen waren allen remonstrant.

Onderprefect Gevers van Endegeest in Leiden informeerde eind december 1812 naar de nieuwe raadsleden. Maire Simon Poeltuin, die Pieter van Veen in 1812 opgevolgd was, verstuurde op 4 januari 1813 een brief naar Leiden met een proces-verbaal over de beraadslagingen in de gemeenteraad. Hij schreef dat Pieter van Veen opnieuw maire werd. Leonard de Haas en 'Jacques' van Veen werden weer geïnstalleerd als respectievelijk eerste en tweede adjoint maire.

Op 24 september 1813 traden nieuwe gemeenteraadsleden aan. Pieter bleef nog twee maanden maire van Alkemade tot de ineenstorting van het Franse bestuur.

Omwenteling

Na de 'Drie volkerenslag' bij Leipzig, die Napoleon op 19 oktober 1813 verloor, rukten de Oostenrijkers, Pruisen en Russen op naar het westen. Toen bekend werd dat Russische kozakken in Overijssel waren doorgedrongen, werden op 16 en 17 november in Rijnland de eerste oranje vlaggen op kerktorens gehesen. Maire Pieter van Veen schreef in zijn dagrapport dat hij op 18 november 1813 schippers in de Oude Wetering oranje had zien dragen. Het scheen geen invloed te hebben op de bevolking van Alkemade. Er werden bijvoorbeeld (nog) geen oranje vlaggen op de torens geplaatst.

Op 22 november 1813 trok Pieter een ander politiek jasje aan. Eerst beantwoordde hij in het Frans een brief aan de onderprefect Gevers, die wilde weten hoe het met (on)rust in Alkemade gesteld was.

Diezelfde dag las Pieter in de Haagsche Courant dat G.K. van Hogendorp met twee anderen een Voorlopig Bestuur had uitgeroepen. Daarop schreef Pieter ongevraagd een brief aan Gevers in het Nederlands over hoe hij moest handelen nu in Den Haag een Nederlands bestuur was gevormd. Ook tekenend voor de omslag in Pieters houding was dat hij ondertekende zonder zich 'maire' te noemen.

Na de omwenteling, erfprins Willem Frederik landde op 30 november 1813 bij Scheveningen, verviel de functie van maire om plaats te maken voor president.

Na het vertrek van de Franse militairen in november 1813 was er geen leger meer. Er moest dus (weer) een nationaal leger komen. Er werd een oproep gedaan voor de 'Algemene Wapening ter verdediging van het Vaderland'. Pieter van Veen verstrekke op 24 maart 1814 aan de commissaris van het district Leiden een opgave van mensen, materieel en voer voor militaire doeleinden, opdat 'Den Haag' een beeld kreeg van wat men in huis had. Zoon Jacobus van Veen was kapitein van de 1^e Compagnie en zwager Arie van Grieken 1^e luitenant. De vier compagnieën uit Alkemade en de ene

Van Hogendorp, Van der Duijn van Maasdam en Van Limburg Stirum vormden op 21 november 1813 het Voorlopig Bestuur in Den Haag. Pieter van Veen las hun proclamatie in de Haagsche Courant op 22 november.

Aangifte op 12 oktober 1827 van Pieters overlijden door Jacobus van Veen, Dirk van Greuningen; medeondertekend door assessor Klaas van Bourgonje.

compagnie uit Rijsaterwoude, onder bevel van Franciscus van der Breggen, vormden samen het 'Vierde Bataillon'. President Pieter van Veen was uiteraard de chef van dat bataljon.

Schout en heer

De naam van het hoofd van de gemeente wijzigde men in 1817 in 'schout'. Vanaf dat jaar kregen schout Pieter en Alida met enkele tegenslagen te maken. De 24-jarige zoon Dirk (uit zijn huwelijk met Niesje) scheidde in 1817. Pieter en Alida's zoon Casparus, die net verloofd was, overleed op 8 augustus 1820. Dochter Elizabeth trouwde in 1819 met Jan Bonda, de nakomeling van een Duitse immigrant uit Bunde. Pieter bezorgde zijn schoonzoon en Klaas van Bourgonje een baantje als sluiswachter in Oude Wetering.

Op het eind van zijn leven kreeg Pieter van Veen, de voormalige revolutionair

uit 1795, 'heerlijke' aspiraties. In 1826 kocht hij de heerlijkheid Alkemade, waaraan sinds 1795 geen inkomsten meer verbonden waren. Het ging hem louter om de titel 'Heer van Alkemade'. Na Pieters dood verkochten de erven de heerlijkheid aan Jonkheer Jacobus Eduard de Mey, ontvanger der directe belastingen in Rotterdam. De Mey, de laatste heer van Alkemade, overleed op 13 december 1849.

Overlijden

Jacobus van Veen en Dirk van Greuningen, vriend van de overledene, deden op 12 oktober 1827 om vijf uur 's middags aangifte van de dood van Pieter van Veen, burgemeester en notaris, op 11 oktober "des namiddags ten een ure, is overleden in het huis no. 34 wijk A." De aangevers waren respectievelijk secretaris der gemeente en kantoorbediende.

Op de voorbedrukte akte stond: "zijn verschenen voor onderschreven Burge-

meester". Die was echter zojuist overleden, zodat de akte aangepast moest worden. In de marge is vóór Burgemeester gevoegd "Assessor" (wethouder). De akte is mede ondertekend door Klaas van Bourgonje, waaruit af te leiden is dat hij toen assessor was.

De boedel van Pieter van Veen was zo omvangrijk dat hij in 1828 in twee gedeelten ter verkoop aangeboden moest worden. Notaris Cornelis van der Lee (1791-1872) uit Aarlanderveen hielp weduwe Alida bij de zakelijke afhandeling. Uit de boedelbeschrijving blijkt dat Pieter een paardenliefhebber was. Ook een tentjacht hoorde tot de boedel.

Het schijnt dat Alida na Pieters dood nog een politieke manoeuvre wilde uithalen. Pieters zoon, Jacobus, was al jarenlang gemeentesecretaris onder zijn vader. De weduwe probeerde haar stiefzoon naar voren te schuiven als nieuwe burgemeester. Die opzet mislukte.

Alkemade moest het na Pieter van Veens overlijden ruim een half jaar stellen zonder burgemeester. Jan Marinus Blanken Tzn trad op 28 april 1828 aan als burgemeester.

De 56-jarige Alida hertrouwde op 5 maart 1829 in Alkemade met de 22-jarige Gijsbert Vervoorn of Vervooren, geboren in Woubrugge. Na het afhandelen van enkele zaken, ging het 'jonge stel' in Zevenhuizen wonen. Daar stierf Alida op 11 november 1835.

BRONNEN:

- A.M. ELIAS EN P.C.M. SCHÖLVINCK (1991), VOLKSREPRESENTANTEN EN WETGEVERS. DE POLITIEKE ELITE IN DE BATAAFS-FRANSE TIJD 1796-1810.
- J. KRET (1994), HET HART OP DE HOEK.
- NATIONAAL ARCHIEF
- NOORD-HOLLANDS ARCHIEF
- J.C. OVERVOORDE (1913), LEIDEN EN OMGEVING (IN: GEDENKBOEK 1813).
- G.M. ZOETEMELK, REVOLUTIE IN ALKEMADE (FRANSE TIJD), ALKMADDERS JUNI 1992.

Model van een tentjacht uit Waterland (periode 1750-1800). Pieter van Veens boedel bevatte een dergelijk tentjacht.

"Het voelde meteen goed in de Veen"

Fons van Rijn

"Het gebeurde een keer dat de baby al was geboren nog voordat de huisarts was gearriveerd. De omstandigheden waren niet echt ideaal. Al die tijd moest ik rust uitstralen, terwijl het natuurlijk hartstikke spannend was. De zenuwen kwamen pas later, bij het beseft wat er mis had kunnen gaan. Achteraf kreeg ik een compliment van de huisarts".

Tonny Wesselman-van Rijnsoever (87) vertelt over de tijd dat zij kraamverzorgster was in Roelofarendsveen en omliggende dorpen. Samen met dochter Karin heeft ze haar ervaringen vastgelegd in een boekje. Een verslag van acht jaar hard werken, met veel voldoening en waardering. En natuurlijk met veel beschuiten met muisjes, koffie en soms ook een borrel. Het verhaal begint in 1954 bij het vertrek uit het ouderlijk huis in Maarn, waar Tonny met negen broers en vier zussen was opgegroeid. De tocht ging, op de fiets, naar Het Ooievaarsnest in Wassenaar waar ze in drie maanden werd opgeleid tot kraamverzorgster. Belangrijkste vakken waren: godsdienst, verloskunde, opvoedkunde en kraamverzorging. In Het

Ooievaarsnest ontmoette ze Co Schrama uit Roelofarendsveen met wie ze altijd bevriend zou blijven. Na de drie maanden in Wassenaar volgde de praktijkopleiding van een jaar vanuit het kraamcentrum in Alphen aan den Rijn, terwijl ze onderdak vond bij een oom en tante in Roelofarendsveen.

Mooie tijd

Tonny: "Terugkijkend kan ik zeggen dat het een hele mooie tijd is geweest, met veel liefde en dankbaarheid. Ik werd goed ontvangen in de Veen, de mensen waren erg vriendelijk. De eerste verzorging ging volgens het boekje. Een derde kind bij aardige mensen. Ik dacht toen meteen al 'ik zit goed in de Veen'. Na tien dagen vertrok ik met een goed gevoel naar de volgende verzorging. En zo ging het meestal". "Er waren natuurlijk in al die jaren ook verdrietige gebeurtenissen, ook daar moest je als kraamverzorgende mee om kunnen gaan. Er werden kinderen dood geboren en er overleden kinderen kort na de geboorte. Vaak was de oorzaak onbekend. Zo herinner ik me een gezin waar twee keer achter elkaar een kind dood werd geboren. Achteraf bleek het vruchtwater daarbij een rol te hebben gespeeld. Dat zou tegenwoordig niet meer gebeuren."

"Ik had in die tijd te maken met verscheidene huisartsen, onder wie dokter Muskens uit de Veen, dokter Van der Bijl uit Oude Wetering en dokter Van der Werf uit Rijpwetering. Vooral met dokter Muskens werkte ik vaak samen. Sommige kraamvrouwen waren een beetje bang van hem, hij had een wat strenge uitstraling. Als ik dat dan, voorafgaande aan de bevalling, tegen hem vertelde, dan hield hij daar rekening mee. Hij kon dan heel vriendelijk zijn. Ik vond hem overigens erg deskundig."

Hard werken

"Het was mooi en het was leuk, maar er moest ook hard worden gewerkt. 's Morgens om acht uur werd je in het kraamhuis verwacht en 's avonds na zeven uur vertrok je weer huiswaarts. In de tussentijd verzorgde ik vooral moeder en kind, maar was er natuurlijk nog veel meer werk te doen, zeker bij grote gezinnen. Daarbij was er zo kort na de oorlog nog veel armoede. Dat betekende veel grote gezinnen in te kleine huizen, nog geen elektrische apparaten, geen warm water, geen douche en soms een gezamenlijke plee buitenshuis. Er werd nog gewerkt met petroleumstellen, dat was behelpen. Kortom, dat viel niet altijd mee. Ik heb ook meegemaakt dat er in een kraamhuis ook nog een opa in huis woonde die bovendien veel zorg nodig had. Hij

Tonny van Rijnsoever in leren jas met haar brommer, een Berini, in de jaren vijftig.

De groep kraamverzorgsters in opleiding in 1954 in Wassenaar

Tonny met een van de 186 baby's die ze heeft verzorgd.

woonde op een vervuilde zolder waar veel ongedierte huisde. Ik heb meerdere keren zijn bed verschoond. Het ging ten koste van de zorg voor de kraamvrouw en kind. De huisarts heeft er later werk van gemaakt, opa werd uit huis geplaatst.”

“Ja, je maakte veel mee in al die huizen. Het vervelende was dat we daar met niemand over mochten praten, we hadden een zwijgplicht. Daar stond tegenover dat we maandelijks een bijeenkomst hadden in het kraamcentrum in Alphen aan den Rijn waar we ervaringen konden uitwisselen en vragen konden stellen. Daar ging ik dan samen met Co Schrama op de fiets naar toe. In dat centrum werden mooie en minder mooie gebeurtenissen uitgewisseld.”

Omdat de afstanden nogal eens te groot waren om dagelijks te fietsen schafte Tonny na verloop van tijd een brommer, een Berini, aan. Een nadeel was wel dat je dan ook naar verre oorden werd uitgezonden. Tonny: “Zo kwam ik een keer in Nieuwkoop terecht. Toen ik 's avonds op huis aanging was het donker en mistig. Bij Langeraar lette ik even niet goed en reed vervolgens zo het kanaal in. Ik dacht even dat het met me was afgelopen. Maar ik had geluk, een man had het zien gebeuren. Hij heeft me uit het water getrokken. Mijn brommer is later opgevist en weer hersteld. Al met al is het goed afgelopen.”

Veranderingen

Tonny: “Er is veel veranderd in al die jaren. Zo moest de kraamvrouw destijds na de bevalling tien dagen in bed blijven. Na vijf dagen mocht ze zittend op bed haar benen wat laten bungelen en na negen dagen mocht ze voorzichtig even uit bed. Tegenwoordig komt de kraamvrouw uit bed als ze daar zelf aan toe is, soms staat ze al heel snel onder de douche.”

“Een andere regel was vroeger dat de baby 's nachts geen voeding kreeg. De gedachte erachter was dat hij daardoor sneller zou meegaan in het dag en nacht ritme. In de praktijk betekende het echter dat de huilende baby de anderen in huis uit hun slaap hield. Er werd toen al steeds vaker van de regel afgeweken, een huilende baby kreeg voortaan 's nachts gewoon voeding als hij wakker werd. Dat dag-en-nachtritme kwam later vanzelf”.

In januari 1962 stopte Tonny met de kraamverzorging. “In de jaren ervoor had ik tijdens de Veense kermis Co (Wesselman) ontmoet en kregen we verkering. In 1961 zijn we getrouwd en aan de Noorderhemweg in de Veen gaan wonen. Na bij 186 bevallingen te hebben geholpen, werd ik in 1963 zelf moeder.”

Tonny Wesselman-van Rijnsoever nu.

Nieuwjaarwensen en Driekoningenzingen

Nico Koek

Zalig Nieuwjaar

Op nieuwjaarsdag sneeuwde het altijd, in mijn herinnering. Op die dag trokken we met een groepje jongens door 'de Veen': van het Noordeinde naar het Zuideinde en dan weer terug naar het Westeinde en de Langeweg. We gingen 'Nieuwjaarwensen', een oude traditie in onze grote katholieke familie. Meestal ging ik op pad met een paar neefjes. Aangekomen in het huis van een oom en tante, gaf je een ferme hand en wenste hen een 'Zalig Nieuwjaar'. De kleintjes kregen dan wat snoepgoed, maar de oudere kinderen ontvingen geld. Om dit geld te incasseren was in de vooraf-

gaande weken een speciaal busje gemaakt. Daarvoor had mijn moeder een jaar lang de 'Buisman-busjes' gespaard. Buisman is een poeder van gebrande suiker waarmee koffie sterker werd gemaakt. Ik heb daar altijd nostalgische gedachten bij, maar het blijkt nu nog te bestaan. Het deksel van het busje werd vastgeplakt met pleistertape en met een schaar werd daarin een gleufje gemaakt. Daar moest het geld in. Meestal kreeg je een stuiver, soms een dubbeltje. Een peettante was zelfs wel goed voor een kwartje. Ik had pech want mijn peetouders woonden in Den Haag – te ver om naar toe te lopen.

Elk huis waar wij kwamen ademde dezelfde herkenbare sfeer. In de kamer stond de kerststal centraal. Alle beeldjes kende je: het kindje in zijn kribbetje, Jozef en Maria, de handen vroom gevouwen. Herders en engelen, de os en de ezel, en veel schaapjes. Soms prijkte er ook nog een zelfgemaakte papieren herder of schaapje tussen. Op de achtergrond stonden de Drie Koningen in afwachting van 6 januari. Zij werden elke dag een stapje dicht bij de stal gezet. We keken vaak nog even mee naar het Nieuw-

jaarsconcert uit Wenen en het schansspringen uit Garmisch Partenkirchen.

Maar daarna moest je verder, rammelend met je busje, óp naar het volgende adres. Onderweg probeerden we de opbrengst in het busje alvast een beetje te schatten. Het was al donker als we weer thuiskwamen. Dan peuterde je haastig het dekseltje van het busje los en telde de opbrengst. Meestal deden je ouders er nog een gulden bij.

Op de dag na Nieuwjaar mochten we iets nuttigs kopen van het opgehaalde geld. Bij de kantoorboekhandel op de Noordhoek schafte je een potlood aan, met een puntenslijper en gum, of - als je portemonnee dat toeliet - een etui met kleurpotloden.

Driekoningenzingen

Januari bracht vroeger in de Veen ook nog een andere traditie: het Driekoningenzingen! "Is de ster al bij jullie geweest?" vroegen we elkaar, want als je dát wist, kon je de komst ervan bij jouw huis al ongeveer voorspellen. En dan op een avond stonden ze voor de deur – twee Veense mannen. Ze werden binnengelaten in de donkere gang of verduisterde huiskamer. De zangers droegen een grote papieren ster met zich mee, met lampjes erin. Die ster was op een fietswiel gemonteerd en kon zo aan het draaien worden gebracht. Ademloos luisterden we naar het lied: *Hier komen wij Heere, met onze sterre, Wij zoeken Herodes de koning van verre.*

Het is het verhaal van de Drie Koningen of de 'Drie Wijzen uit het Oosten'. Volgens de legende was de geboorte van het Goddelijk Kind aangekondigd door het verschijnen van een grote nieuwe ster. Die wees de Drie Koningen de weg om de pasgeborene hun geschenken, goud, wierook en mirre, aan te bieden. Maar ze moesten voorkomen dat koning Herodes hun zoektocht volgde, want hij beschouwde het Kindje Jezus als zijn rivaal en wilde het doden. In het lied wordt zijn valse karakter weergegeven:

Herodes de koning sprak met een vals hart: hoe is er de jongste van drieën zo zwart? Hij is er wel zwart maar hij is wel bekend. Hij is er de jongste van d'Orient. Hij is er de jongste uit verre landen waar alle die sterren zo stille staan branden.

En dan kwam de wending in het lied: de ster hield even op met draaien, maar blijkbaar was het gevaar van Herodes nu bezworen.

Opgelucht zagen we hoe de ster weer ging draaien en de koningen verder trokken:

Gij sterre, gij moet er zo stille niet staan, Gij moet er met ons mee naar Bethlehem gaan. Naar Bethlehem die schone stad, waar Maria met haar klein kindeke zat. Hoe kleiner Kind, hoe groter God, waar alle Joden mee hebben gespot.

De zangers eindigden met een begrijpelijke wens: *Wij hebben gezongen al voor dit huis, Geef ons er de penning al met een goed kruis. Al is het geen kruis laat 't dan wezen een munt, Geef ons er de penning die gij er ons gunt.*

Mijn moeder drukte dan een van de mannen een onzichtbaar bedragje in de hand en daar gingen ze weer, naar het volgende adres.

In de Leidsche Courant van 12 december 1984 vertelt Koos van Zanten hoe hij als 15-jarige jongen al langs de deuren trok, samen met Jan van der Stam. Het geld dat hij ophaalde was hard nodig omdat er 's winters weinig werk was op de Veen-se tuinderij. Van Zanten en Van der Stam werden later door andere duo's opgevolgd. De ster was aanvankelijk van rood crêpepapier gemaakt, maar dat bleek met sneeuw en storm niet erg weerbestendig. Daarop stapten men over op celluloid dat nogal brandbaar was. Inderdaad is de ster dan ook in vlammen opgegaan. In 1964 besloot Van Zanten, die inmiddels met twee van zijn kinderen optrad, te stoppen: "De lol was eraf". De aanleiding voor dit interview in 1984 was dat leden van het koor *Vox Laeta* 'gehuld in prachtige pluche koningsgewaden' voor een eenmalige terugkeer van de ster zorgden. Zij trokken weer zingend met een verlichte ster langs de huizen. Zij zamelden zo geld in voor een gratis concert ter gelegenheid van het veertigjarig jubileum van het koor. In onze familiekring klinkt het nog wel eens, vaak in fragmenten, het lied van de ster.

Koos van Zanten en Jan van der Stam met de ster.

FOTO: FAMILIE VAN ZANTEN

Leden van Vox Laeta zingen het lied van de ster.

De Oud Alkemade Museumkwis

Er is zoveel belangstelling voor de Oud Alkemade Museumkwis dat daarbij de mijlpaal van duizendste deelnemer al nadert. Nu de wintermaanden weer naderen is het een uitgelezen gelegenheid om uw kennis van oud Alkemade te testen in een gezellige ambiance. Kom een keer met uw gezin, familie of vrienden/vriendinnen een middag of avond naar het museum.

Deelname kost slechts € 6,- per persoon. En dat is inclusief de toegang tot het museum, een hartelijk welkom door de kwismeester, koffie en thee of fris (mét tuindersgebak) en een groepsfoto. Voor consumpties in de derde helft wordt een geringe bijdrage gevraagd.

De kwis wordt gespeeld op zaterdag- of zondagmiddag vanaf 14.00 uur. Op verzoek kan ook een andere middag of avond worden besproken. Deelnemen kan uitsluitend per groep van minimaal twaalf personen. Reserveren is noodzakelijk. Dat kan via de website www.stichtingoudalkemade.nl (contact), per e-mail naar info@stichtingoudalkemade.nl of door te bellen naar het secretariaat: 071-5018326.

Iedere keer is het voor de deelnemers, maar ook voor de kwismeester en zijn assistente Ineke de Jong weer een feest. U bent van harte welkom.

Het Koekenboek

Van de familie Koek ontvingen wij een boek met de geschiedenis in foto's en met jaartallen van de familie Klaas Koek en Pietje Straathof. Het beslaat de periode 1913-2018. Een soort 'geïllustreerde stamboom' dus van vier generaties. Oud Alkemade stelt een dergelijke uitgave voor haar bibliotheek bijzonder op prijs. Heeft u ook zo'n familieboek of een familiestamboom, dan houden wij ons graag aanbevolen voor een exemplaar.

Bijzondere gift

Dit apparaatje van 20 cm lang en 9 cm breed is voorlopig 'zetplaatje en drukletters' genoemd, maar de betekenis ervan is ons onduidelijk. Het lijkt afkomstig uit de grafische industrie, gelet op de bijzondere tekens die er in staan (zie de detailafbeelding). Kan iemand ons er iets meer over vertellen?

